

73/76.37.0
8-91

KURS ISHI VA BITIRUV MALAKAVIY ISHLARNI TAYYORLASHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

*X.E. Sultanov,
S.T. Sobirov,*

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество предыдущих
зданий _____

--	--

13/06.37.0
1-96

OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

5110800 – "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi"
bakalavriyat ta'lim yo'nalishida tasviriy san'at fanlaridan

**KURS ISHI VA
BITIRUV MALAKAVIY ISHLARNI
tayyorlashga doir**

METODIK TAVSIYALAR

Tuzuvchilar:
X.E. Sultanov, S.T. Sobirov

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV TAILIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

**TOSHKENT
VNESHINVESTPROM**

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI 2022 OLIV TAILIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
**AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI**

-4060-

Tagirizchi: I. I. Abduraxmonov - O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti "San'atshunoslik va madaniyatshunoslik" kafedrasini s.f.n. dotsent

Kurs ishi va bitiruv malakaviy ishlarni bajarishga doir metodik tavsiyalar tuzuvchi mualliflar: X.E. Sulmanov, S.T. Sobirov

Ushbu metodik tavsiyaning asosiy maqsadi talabalarга tavsiyalar san'at va chizmaçilik fanlari bo'yicha kurs ishi va bitiruv malakaviy ishini tayyorlash va amalga oshirishda yaqindan yordam berishdan iborat. Bitiruv malakaviy ishi bajarishning maqsad va vazifalari, ishini bajarishning ketma-ketligi va himoya qilish tartibi yoritib berilgan. CHDPU, 60111200 (51110800) - Tasviriy san'at va muxandislik grafiikasi bakalavriat ta'lim yo'nalishi uchun mo'ljallangan.

Ushbu metodik qo'llanma Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti o'quv uslubiy Kengashining 2022 yil 19 maydagi № 9-sonli qarori asosida nashrga tavsiya etilgan.

MUNDARIJA

Kurs ishlariга qo'yiladigan talablar	3
Tadqiqot mavzusini tanlash	4

1. Kurs ishlariга qo'yiladigan talablar.

Kurs ishlarni bajarish va shakllantirish o'ra va oliy pedagogika muassasalaridagi eng muhim va istiqbolli ilmiy tadqiqot turi hisoblanadi. Talaba va o'qituvchining o'zaro hamkorligida bo'lg'usi pedagog shaxsiyati shakllanadi, dolzarb pedagogik va metodik muammolarni hal qilish, ilmiy pedagogik va psixologik adabiyotlarni mustaqil tushunish, nazariy bilimlarni amaliyotda ko'llash ko'nikmasi rivojlanadi.

Kurs ishlarni bajarish o'quv rejasida ko'zda tutilgan va har bir talaba uchun zarur vazifa hisoblanadi. Talaba kurs ishini bajarish natijasida o'zining tadqiqot olib borish imkoniyatini ko'rsata bilishi kerak. Shu maqsadda bo'lg'usi o'qituvchilar qo'yidagi malaka va ko'nikmalarga ega bo'lishi zarur:

- a) pedagogika, psixologiya, falsafa, sotsiologiya fanlari bo'yicha bibliografik ko'rsatkichlardan foydalanishni o'rganish;
- b) mavzu bo'yicha minimal darajadagi muayyan adabiyotlarni o'rganish va zaruriy ma'lumotlarni qayd qila olish;
- v) zamonaviy adabiyotlarni tahlil qilish natijasida o'rganilayotgan masalaning holatini izchil bayon qilish;
- g) agar mavzu zaruriy bo'lsa, turli tipdagi ta'lim muassasalaridagi pedagogik tajribalarni yig'ish, tahlil qilish va umumlashtirish;
- d) tajriba-sinov ishini o'tkazish, qo'lga kiritilgan empirik materialni qayta ishlash, uni tahlil qilish, tizimga solish, izohlash va zaruriy xulosalarni chiqarish.

Tadqiqot mavzusini tanlash

Kurs ishi mavzulari 1 yil oldin tegishli kafedra majlisida muhokama qilinadi, tasdiqlanadi va talabalarга ma'lum qilinadi. Kurs ishi asosan 3-4 blok fanlari bo'yicha yoziladi. Kurs ishi mavzularining to'plami quyidagi talablarга javob berishi zarur:

- a) bo'lajak o'qituvchini tayyorlash vazifalariga mos kelishi;
- b) zamonaviy ilmiy-pedagogik tadqiqotlar yo'nalishlari va muammolarini hisobga olishi;

v) alohida o'kituvchilar va kafedra jamoasi tomonidan tadqiq qilinayotgan muammolarga talabalarni jalb qilishi;

g) psixologik-pedagogik nazariya va amaliyot sohasiga nisbatan talabalarning xilma-xil qiziqishlarini hisobga olishi;

d) maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari umumiy o'rta va o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilariga ta'lim va tarbiya berishning dolzarb muammolarini ishlab chiqishi zarur. Kurs ishi mavzulari turli usullar yordamida belgilanishi mumkin:

1. *O'g'ituvchi talabani kurs ishi mavzusini belgilaydi. Agar o'kituvchi muayyan bir muammo bo'yicha tadqiqot ishini olib borayotgan bo'lsa, u shu mavzu yuzasidan talabaga kurs ishi mavzusini berishi mumkin.*

2. *Talaba o'z amaliy faoliyatida duch kelayotgan qiyinchiliklarini bartaraf qilish uchun yordam beruvchi mavzu bo'yicha ishlash ham mumkin. Bu yo'nalishdagi mavzularni odatda OTMga kirgunga qadar pedagogik faoliyat olib borgan yoki ish bilan o'qishni birgalikda olib borayotgan talabalar tanlab oladilar.*

3. *Talaba o'z qiziqishlariga mos keluvchi mavzular bo'yicha ish olib boradi. Talabaga mustaqil ravishda tadqiqot mavzusini tanlashida quyidagi usullar yordam beradi:*

a) yetakchi mutaxassislar tomonidan amalga oshirilgan ilmi-fan yutuqlarining qisqa tahliliy tafsilotlarini o'rganish (chunki ushu tafsilotlarning oxirida hal qilinishi lozim bo'lgan muammolar albatta ko'rsatiladi);

b) oldin bajarilgan tadqiqotlarda o'rganilgan muammolarga yaqin mavzularni tanlash, bunda yangi, yanada mukammalroq metodlardan foydalanish;

v) oldin tadqiqotchilar tomonidan ilgari surilgan, ammo o'rganilmagan gipotezalarni tekshirish;

g) maxsus adabiyotlar va davriy psixologik-pedagogik nashrlar bilan munozam tanishib borish;

d) dolzarb ahamiyatga ega, kam o'rganilgan muammo va masalalarni aniqlash maqsadida yetakchi olimlar bilan maslahatlashish.

Kurs ishi mavzusi aniqlanib, ilmiy rahbar bilan kelishilganidan so'ng kurs ishini bajarish bosqichlari aniqlashtirilgan kalendar-reja ishlab chiqiladi. Mazkur reja tadqiqot ishining borishini nazorat qilishga imkoniyat yaratadi va talabaga kurs ishini mustaqil hamda ongli ravishda bajarishga yordam beradi.

Kurs ishi quyidagicha tuzilishga ega bo'lishi mumkin:

1. Titul varagi. U quyidagi talabalar asosida shakllantiriladi. Yuqorida - oliy ta'lim muassasa va kafedra nomi, varaqning o'rtasida talabaniy familiyasi, ismi, otasining ismi, kursi va fakultet yoziladi. Quyiroqda kurs ishining mavzusi, yana ham pastroqda o'ngdan ilmiy rahbarining familiyasi, ismi, otasining ismi, chapda uning ilmiy darajasi va unvoni ko'rsatiladi. Pastda kurs ishi yozilgan yil qayd qilindi (1-ilova).

2. Mundarija, bunda kurs ishining rejasi va uning bob, bo'limlari ko'rsatiladi. Mundarija kurs ishining tuzilishiga qar'iy mos bo'lishi qisqa, lo'nda, ketma-ketlikda va aniq tarzda uning ichki mantiqini ochib berishi zarur. Shuningdek, unda ishning har bir bob va paragrafi qaysi sahifadan boshlanishi aniq ko'rsatiladi.

3. Kirish. Ishning bu qismida tadqiqot mavzusining dolzarbligi, uning asosiy xarakteristikalarini (tadqiqotning muammosi, ob'ekti, predmeti, maqsad-vazifalari, gipotezasi) ko'rsatiladi.

Kirishda, shuningdek, tadqiqotning asosiy g'oyasi haqida ham ma'lumot beriladi. Bu qismda adabiyotlarga havolalar beriladi, lekin juda ko'plab sitatani kelirish shart emas. Ishning kirish qismi A-4 formatda, 2-3 varaqdan iborat bo'lishi zarur.

Tadqiqotning asosiy xarakteristikalarini to'g'ri shakllantirilganligini bilish uchun quyidagi savollarga javob berishga harakat qilinishi kerak:

- tadqiqot muammosini aniqlashda - Oldin o'rganilmagan muammolardan qaysi birini o'rganish zarur?
- tadqiqot mavzusini tanlashda - tadqiqot muammosi kurs ishi mavzusida o'z aksini topganmi?
- dolzarblikni asoslashda - nima uchun aynan shu muammo bugun o'rganish shart?
- tadqiqot ob'ektini belgilashda - nima tekshiriladi?
- tadqiqot predmetini aniqlashda - ob'ekting qaysi yangi jihatlari, munosabatlari aspektlari, o'ziga xos tomonlari, funktsiyalari tadqiq qilinishi zarur?
- tadqiqot maqsadini shakllantirishda - maqsadga erishish uchun nima qilish kerak? Amalg'a oshiriladigan vazifalar vositasida maqsadga erishish mumkinmi?
- tadqiqot gipotezasini ilgari surishda - tadqiqot maqsadiga erishish uchun qaysi yo'ldan borish zarur?
- ochiq himoyaga olib chiqilayotgan holatlarni aniqlashda - tadqiqotning

ob'ekti va predmetida boshqalar sezmagani qanday xususiyatlar bor? va h.k.

Kurs ishi talabalarni pedagogik tadqiqotga jalb qilishning birinchi bosqichi bo'lganligi tufayli unda barcha xarakteristikalarni ko'rsatib berish shart emas. Ullarning ayrimlarigina, xohishga ko'ra, aniqlanirishi mumkin (masalan gipoteza). Xarakteristikalarni shakllantirish ilmiy rahbar malakasi, mahorati, talabning ilmiy tayyorgarligi, tadqiqot mavzusining spesifikasi va boshqa vaziyatlarga bog'liq bo'ladi.

Kurs ishi mavzusini kelgusida chuqurroq, kengroq doirada o'rganib, uni bitiruv malakaviy ish sifatida davom ettirmoqchi bo'lgan talabalar tadqiqot ilmiy tuzilmasining barcha qismlarini jiddiy o'ylab ko'rishi zarur.

4 Kurs ishining asosiy qismini rejadagi asosiy punktlarni o'z ichiga oladi. Unda tekshirilayotgan masalaning tarixi va nazariyasi ko'rsatiladi, mavjud adabiyotlarning tanqidiy tahlili beriladi, muallifning o'z nuqtai nazari bayon qilinadi. So'ngra mustaqil ravishda o'tkazilgan tadqiqotning metodlari, tashkili etilishi va natijalari bayon qilinadi.

Ishni mavzuga doir adabiyotlarni o'rganishdan boshlash zarur. Bibliografik ma'lumotlarning 3 xil manbasini ajratiladi:

- a) birinchi (maqolalar, dissertatsiyalar, monografiyalar va h.k.);
- b) ikkinchi (bibliografiya, referativ jumallar, ilmiy axborot va h.k.);
- v) uchinchi (boshqa kitoblardan terib olib yozilgan asarlar, lug'atlar va h.k.).

Bibliografik (qayrda, qanday manbalarda zaruriy ma'lumotlar bor) va sof ilmiy-ma'lum bo'lgan bilimlar mazmunini bildiruvchi ma'lumotlarni farqlash kerak.

Kurs ishini yozish jarayonida sohaga oid ilmiy, ilmiy-pedagogik jurnallarni ko'rib chiqish zarur. Bunda yil uchun jumallarning oxirgi sonida maqolalarning mavzular bo'yicha ko'rsatkichi nashr qilinadi. Muayyan mavzular bo'yicha adabiyotlar tafsilotlari bilan tanishish ham foydadan holi bo'lmaydi.

Tadqiqot mavzusi bo'yicha ma'lumotlar yig'ish natijasida quyidagilarga ega bo'lish lozim:

- a) kim va qayerda (qaysi ilmiy muassasa markazlarda) tadqiqot mavzusi yuzasidan ishlagan va ishlamoqda?
- b) ushbu ishlar natijalari qaysi manbalarda e'lon qilingan?
- v) mazkur natijalar nimalardan iborat?

Tababa tomonidan qo'lga kiritilgan ma'lumotlar yozma ravishda qayd qilinadi. Ularning uch turi mavjud.

Birinchi materiallarda bibliografik kartochoqalardagi yozuvlar sitatalar, mikrofilmlar, tadqiqot muammosiga doir alfavitli katalog kiradi.

Ikkinchi materiallar ilmiy yoki metodik manbadagi ma'lumotlarni analitik-sintetik qayta ishlash natijasi bo'lgan yozuvlar, rejalar (sodda va murakkab), grafik - sxemalar, mustaqil ravishda tuzilgan predmet ko'rsatkichlari, annotatsiya, tezis, konspekt va boshqalardan iborat bo'ladi.

Uchinchi materiallarda birinchi va ikkinchi materiallar umumlashtiriladi. Uning mazmuni qisqa tafsilot ko'rinishida bo'lib, unda mavzuga doir oldindan ma'lum bo'lgan ilmiy dalillar, qonuniyalar, nazariyalar, tushunchalar umumlashtiriladi.

Tafsilotni tuzishdan avval mavzuga doir asosiy tushunchalarni aniqlash lozim. Chunki pedagogikada turli mualliflar tomonidan turlicha talqin qilinayotgan atama va tushunchalar kurs ishining boshidan oxirigacha bir ma'noda tushunilishi zarur. Tushuncha va atamalar belgilanganidan so'ng ularning izohi quyidagi manbalardan aniqlashiriladi:

- a) ensiklopediyalar (masalan, pedagogik, psixologik, filosofik va h.k.);
- b) izohli lug'atlar: umumiy («O'zbek tilining izohli lug'ati» 3 tom) va maxsus (masalan, pedagogik, psixologik, sotsiologik);
- v) tadqiqot mavzusiga doir asosiy darsliklar va monografiyalarning mundariyasi hamda fani.

Tushunchalarning izohi topilganidan so'ng alohida varaqalarda kayd qilinadi va tahlil, qiyoslash, tasniflash, umumlashtirish usullari yordamida mazmunan qayta ishlanadi.

Tadqiqot mavzu tafsilotini yoritishda kamida 20 ta manbadan foydalanish zarur.

Keyingi bosqichda tajriba-sinov ishining tavsifi beriladi. Bunda tajribada qatnashganlar ko'rsatiladi.

Tajriba ishida foydalanilgan material ham izohlanadi. Agar ushbu material predmetlar tasviridan iborat bo'lsa, u ma'noga yoki ilovalarga kiritiladi. Shuningdek, bu yerda qanday asbob, apparat, uskunalardan foydalanilganligi ko'rsatiladi: ishning barcha bosqichlari tavsiflanadi, tajriba-sinov ishida qatnashchilarga berilgan ko'rsatmalar ham keltiriladi. Sinov natijalarida aniqlangan ma'lumotlar qaysi usulda qayta ishlanganligini alohida ko'rsatish yaxshi natija beradi.

Tajriba-sinov ishining natijalari jadval, grafik, diagramma ko'rinishlarida taqdim qilinadi. Jadval, rasmlar ostiga qisqa tarzda izohlar keltirilishi lozim. Barcha ma'lumotlar tartib bilan beriladi. Shu joyda, shuningdek, og'zaki hisobotlardan ham namunalar berish mumkin. Ishdagi eng muhim nuqtalardan